

2. számú melléklet

Kérdéssor Halász Tamással készített interjúhoz:
 Miért jelentős maga a Táncarchívum? Miért jött létre?
 Mióta működik az Archívum?
 Kiknek a hagyatékait őrzik az Archívumban?
 Mit jelent az Archívum számára egy hagyaték őrzése? Milyen feladatokat ró az intézményre?
 Milyen szerepe volt Kaposi Editnek a Táncarchívum életre keltésében?
 Mióta van itt Kaposi Edit hagyatéka?
 Hogyan került ide a hagyatéka?
 Miért jelentős Kaposi Edit hagyatéka?
 Mi az első mondat, ami eszébe jut Kaposi Editről?
 Ismerte-e személyesen? Ha igen, milyen ember volt?

*Kaposi Edit (Táncarchívum gyűjteménye)**Keszler Mária***Dr. Kaposi Edit életútja***

Dr. Kaposi Edittel azonos érdeklődési körünk a Soli Deo Gloria (SDG) Református Diákszövetség és a cserkészlet sokrétű tevékenysége keretében alakult ki. Mindkét intézmény tagjai a népi mozgalom hívei voltak. Sok lelkes fiatal nyertek meg a népdalozás örömeinek, s felkeltették a népművészet különböző ágai iránti érdeklődést is. Varázslatos élményt nyújtottak Balla Péter – napjainkban már legendás hírű Kálvin téri – szombat délutáni népdal, zsoltár – és kórustánításai (Kodály, Bartók). Edit a kelenföldi, én pedig az újpesti szervezet tagjaként gazdagodtunk a felemelő új ismeretekkel. „Kis” SDG-sként, majd vezetőként teljesítettük a ránk bízott feladatokat. Edit a Magyar Cserkészleány Szövetség Központ munkatársaként, én pedig az Újpesti Református Egyház cserkészleány csapatának vezetőjeként.

Személyesen 1942-ben, az akkor megalakított Levente Központi Művész-együttesben találkoztunk. Az együttes művészeti vezetője, Muharay Elemér egyénisége a népművészet iránti elkötelezettség biztosítója volt. Ebben az évben Németországban és Olaszországban nagy nemzetközi ifjúsági találkozót szerveztek, melyek központja Weimar és Firenze volt. Edit a Levente Központ szervezésében került a Muharay Elemér által vezetett, népi színháttal foglalkozó kulturális küldöttségbe. A próbák alkalmával az előadások sikere mellett lelkesen áradott Weimar, Firenze, Róma, Velence világhírű műemlékeiről. Az élménybeszámolókat mi „újoncok” száján hallgattuk. Igen tiszteltük és megszerettük őt nagy tudása, vezető egyénisége, szervező és pedagógiai érzelme, színpadi (például a „Királyfi házassága című darab gazdálánya szerepében) nyújtott alakításai miatt. A Központi Együttes a fővárosban és több vidéki városban, például Kecskeméten aratott szép sikert.

Elemér bá' arra törekedett, hogy minél több tehetséges embert győzzön meg az egyes részlegek irányítására. Ez egyben a siker biztosítékának záloga is volt. Az ének és zenei részleg vezetésére Balla Pétert, a néptánc részleg irányítására Molnár Istvánt, majd kiválása után Szabó Ivánt és Pásztor Jánost kérte fel. A népi játékok tanítását pedig ő maga vállalta. Az együttes mintegy tömörítette magába a népművészeti mozgalom legjobb törekvéseit. A népművészetről kívánt összképet nyújtani, s annak továbbfejlesztési lehetőségeit előmozdítani, segíteni. Péter bá' – továbbra is – utolérhetetlen ízzel tanította a népdalokat. Kodály Biciniumait, sőt, néhány Bartók kórusművet is tanultunk. A táncszámok nem igényeltek különösebb technikai felkészültséget. Egyszerű, szép, egy-egy vidék jellegzetes férfi-, páros táncait és karikázóit Szabó Iván színpadra állításában és Kaposi Edit betanításában adtuk elő. A népi mesejátékok széles skálájával ismerkedhettünk meg. A prózaiak közül például a Mátyás király igazmondó juhászát a rádió is hosszú ideig műsorán tartotta. E mellett ismert népmeséket, mondókákat jelenítettünk meg.

Ám az összművészeti műfajhoz tartozók jelentették számunkra a legnagyobb élményt. Ezekben nem csak énekeltünk és táncoltunk, hanem szerepeket is játszottunk és cselekményt is ábrázoltunk. Edit sikeres színpadi alakításaival vonta magára a figyelmet. (Például a már említett darab gazdálánya szerepében.)

* Elhangzott az MTA Táncudományi Munkabizottsága által rendezett Kaposi Edit emlékülésen, 2013. május 30-án a Zenatudományi Intézetben

A háború után, 1945-ben Elemér bá gyűjtötte össze leghamarabb az együttesét. A fellelhető tagokkal március 15-én, a Nemzeti Parasztpárt ünnepségén már műsort is adtak. Meglehetősen mostoha körülmények között nyár eleje óta rendszeresen próbáltunk, a „nagy bemutatonk” előadására készülünk. A Nemzeti Színházban 1946. március 4-én megtartott díszelőadás a Népi Ének-, Tánc- és Játék-együttes hivatalos bemutatójának számított, melyet széles körű érdeklődés kísérte. A nagy sikert aratott bemutatót élénk sajtó-visszhang követte. A számos elismerő dicséret felhívta a kulturális élet vezetőinek figyelmét a népművészet kiemelkedő jelentőségére. Jó szívvel idézem közülük a Jövendő”kritikusának szavait: „A Muharay Együttes bemutatója után büszke örömmel hagytuk el a Nemzeti Színházat.”

1945 után országsszerte is felfigyeltek a népművészet jelentőségére, s színpadi megjelenítésére is. A debreceni Szolnoki Lajos kezdeményezésére különböző hivatalos rendezvényeken már néptáncokat is bemutattak. Edit 1943-ban iratkozott be a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsész tudományi Karán a néprajz szakra. A választott terület számára a néptánc-gyűjtés volt, Elemér bá is igyekezett a tudományos néptánc-gyűjtést támogatni. E célból segítette Lugossy Emma és Gönyey Sándor gyűjtőútjait, majd könyvük megjelenését (Magyar népi táncok 1947.), s ő írt hozzá előszót. Ebből a törekvésből adódott természetesen, hogy Edit Benedek Árpáddal a „Fóti páros-t”, Gönyey Sándorral a Cigándi keménycsárdás és konyhatáncot gyűjtötte. A táncok tanulását felejthetetlen izgalommal és örömmel fogadtuk Szabó Iván színpadra állításában, egyúttal színesedett néptánc repertoárunk is. (Évek múltán is több együttes előadásában találkozhattunk mindkét táncsal.)

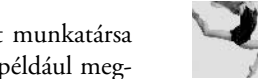
Az együttes életerős közösséggé kovácsolódott a kirándulások, vidéki fellépések alkalmával. Vezetőink ügyeltek arra, hogy minél több népművészeti élményben részesülhessünk, erre meg is ragadtak minden alkalmat. Éltre szólóan felejthetetlen például a híres hódmezővásárhelyi fazekasok meglátogatása. A tanyavilág és a „nagy Mester” műhelyének megismerése, az alkotás örömeivel való találkozás mély benyomást tett ránk. A Kincses bácsitól vásárolt gyönyörű cserepek még ma is féltve őrzött kincsnek számítanak otthonainkban!

Előadásaink koronáját az 1947-ben rendezett prágai I. Világifjúsági Találkozón való részvétel jelentette. Felsőbb határozatra nem egy meglevő tánc csoport képviselte hazánkat, hanem a Magyar Táncszövetség által válogatott együttes, amelyet a Muharay, a NÉKOSZ és a Szentpál együttes legjobb táncosaiból alakítottak ki. Nagy megtiszteltetést és még nagyobb örömet jelentett számunkra, hogy mindketten tagjai lehettünk a hazánkat képviselő együttesnek. Az egyénileg eddig elképzelhetetlen csodának lehettünk részesei! Szabó Iván és Szentpál Olga koreográfiáival szerepeltünk, igen nagy sikerrel. Sajnos, hazaérésünk után a Muharay Együttes felbomlott.

A Muharay Együttes közösségében eltöltött színes évek, az ott szerzett népművészeti ismeretek, élmények szinte meghatározták, hogy pályánk csak a tánc területén folyhat – a széles skálán – természetesen az egyéniségünknek megfelelő területeken. Edit ebben az évben, 1948-ban kötött házasságot Vass Lajossal. Mindkettőjüket 1947-48-ban a Néptudományi Intézet keretében működő néptánc-kutató csoport küldte ki Bodroghözbe néptánc és népzene gyűjtésére. Vass Lajos ebben az időben a Muharay Elemér vezetésével működő Népi Ének- Játék- és Tánc-együttesnél mint korrepetítor, karvezető és zeneszerző működött. Első műve: A királyfi házassága mesejáték Muharay Elemér szövegére, 1947-ben a Nemzeti Színházban került bemutatásra.

Edit 1948-ban elsőként doktorált magyar néptáncból a Pázmány Péter Tudományegyetem Folklor tanszékén. Disszertációja címe: A tánc a bodroghözi Cigándon. (A gyűjtött anyag bővebben: Dr Kaposi Edit: Bodroghöz táncai és táncélete címmel 1999-ben a Jelenlevő Múlt című sorozatban jelent meg.) Doktorrá avatása után professzora, Ortutay Gyula a Teleki Pál Tudományos Intézethez irányította, amelyet sajnos hamarosan megszüntettek. Edit az akkor megalakult Magyar Táncművészeti Szövetségnek különböző szakosztályain működhetett.

Közben az Úttörő Szövetség csillebéri és vidéki táboraiban rendszeresen előadás-sorozatot tartott népművelőknek és úttörő-vezetőknek, népdalt és táncot tanított. Az ő nevéhez fűződik a

közismert Zakatolás című játék. Az 1951-ben megalakított Népművészeti Intézet munkatársa lett, ahol kibontakozhatott színes egyénisége, szárnyra kaptak gazdag elképzelései, például megalakította és vezette a tánc történeti munkaközösséget.

Szerkesztette a népszerű Néptáncos című lapot, majd a Táncművészeti Értesítő című sorozatot, valamint a Dance Weus című nemzetközi folyóiratot. Javaslatára létrejött a Magyar Táncszövetség Tudományos Tagozata. Munkásságát fémjelzi a Tánc tudományi Tanulmányok című kötetek megjelenése 1958 óta. A Táncarchívum pedig az idők folyamán nemzetközi hírnevet vívott ki magának

1958-ban megjelent Kaposi Edit és Maác László Magyar népi táncok és táncos népszokások című kiadványa, amely szinte a néptánc-mozgalom kézikönyvének tekinthető. Ugyanakkor meg kell őt említeni néhány ismeretterjesztő kiadvány, például az 1960-ban megjelent Báli tanácsadó című útmutató, valamint az 1960-ban napvilágot látott Kis könyv a táncról című számos kiadást megélt könyv szerkesztőjeként is. Jelentős szerepet töltöttek be népszerűsítő és tudományos cikkei, közleményei. Remélhetjük, hogy a teljes bibliográfia elkészítésére is sor kerül.

Kaposi Edit híres volt sikeres előadásairól is. Felkészültsége mellett ennek titka abban rejlett, hogy minden esetben megtalálta a helyes utat hallgatói figyelmének és érdeklődésének lekötésére. Ezért voltak oly kedveltek előadásai. Köztudott, hogy a Népművészeti Intézet utódja, a Népművelési Intézet több átszervezést élt meg. Mindenki számára az 1965-ös volt a legszomorúbb. Ekkor megszüntették az önálló művészeti osztályokat, az illető ágat csupán egy előadó képviselte. Editet legnagyobb megdöbbenésére váratlanul az Elméleti Osztályra helyezték. Mivel az ő érdeklődését már korán felkeltette a történelmi táncok világa, ennek jegyében a – szorító körülmények között – nehéz szívvel bár, de elvállalta a „Társasági tánc körülményeinek szakszerű felderítésére és a helyzet megváltoztatásának kidolgozására” vonatkozó feladatot. Mint mindig, - ezen a területen is – lelkiismeretesen, szakemberek bevonásával végezte munkáját.

Az Intézetben általa megalakított társastánc-tanárok munkaközösségének egyetértésével, a tanárok bevonásával sikerült a táncot a népművelés elismert ágává fejleszteni és elfogadtatni. A terület nagy vívmánya a szombathelyi népművelő, Gál Ferenc József kezdeményezésére és az intézetet képviselő Kaposi Edit közreműködésével a hetvenes években Szombathelyen indított Savaria Nemzetközi Táncverseny és Táncbajnokság megrendezése, amely negyven éven keresztül osztatlan sikert aratott. Ugyancsak az ő nevéhez fűződik a miskolci, 2005-ben már 31. alkalommal megrendezett Nemzetközi Formációs Táncfesztivál sikere. Nagy jelentőségű Edit kezdeményezésére a gyermekek mozgás-kultúrájának emelése érdekében a hetvenes években kidolgozott, s az országos fórumokon, valamint a mozgalomban elismerést is elnyert széles körű „kísérlet” terve. Sajnos, „anyaghiányos” való hivatkozással a terv nem valósulhatott meg.

Hosszan tartó barátságunk Edittel emberi és szakmai összefonódást jelentett, ami a népművészet, – ezen belül – a néptánc iránti szerelemből fakadt. A Muharay Együttes felbomlása után egymás kezét fogva kísértük figyelemmel sorsunk alakulását. A sikereknek együtt örültünk, csalódások alkalmával pedig igyekeztünk bátorítani egymást. Különböző területeken, de folyamatosan a néptánc-mozgalom, illetve a tánc különböző ágainak fejlődése érdekében tevékenykedtünk nyugdíjba vonulásunkig és mindaddig, amíg ezt egészségünk engedte, hiszen elhivatottságunk egy életre szól.

Fáj, hogy Edit 2006. április 13-án elment. Róla Vitányi Iván szavaival emlékezünk: „Búcsúzni kell az embertől, baráttól, tudóstól, tanítótól, a magyar táncművészeti élet egyik évtizedeken át stabil képviselőjétől. Búcsúzunk és emlékezünk. Emlékezünk arra az útra, amely minden nehézséggel együtt gyönyörű volt. Szépségét az adja, hogy Kaposi Edit ifjú korában jegyezte el magát ezzel a feladattal, fáradhatatlanul dolgozott érte, s élete végéig hűségesen kitarított mellette. Amit pedig elvégzett, azt nagy tehetséggel, tudással és szorgalommal tette. Egy emberi életről pedig nem lehet ennél többet mondani!”